

**АННА ЗЛАТКОВА
ЛАБИРИНТЪТ НА
ЧОВЕШКОТО
ОСЪЩЕСТВЯВАНЕ**

chitanka.info

„Трябва да пътуваш, далече, обичайки дома си“ — тези думи на Аполинер, сложени от Хулио Кортасар като епиграф към втората част на романа му „Игра на дама“, бихме могли да отнесем и към самия него. Син на аржентинци, роден в Брюксел и прекарал детството и младостта си в Буенос Айрес, той от дълги години обитава Париж и сякаш именно разстоянието му помага да вижда по-ясно проблемите на съотечествениците си, без да пренебрегва проблемите на човека въобще. Кортасар е и пример за това, че когато е в конфликт със страната си, човек като че ли я разбира най-добре. И ако все още се случва някой критик да го обвини в космополитизъм, то е, защото в Аржентина, както сам писателят казва, твърде често се смесва национална литература с литературен национализъм. Подобно на мнозина свои герои той живее между два свята, раздвоен между латиноамериканската и европейската култура, и неслучайно двойствеността и осъществяването на индивида са негови любими теми.

„Лотарията“ (1960) е роман на един експеримент. С него Кортасар е показал как би могъл да постъпи романистът с „посредствените, съвсем обикновени хора, за да ги направи поне щогоде интересни“, след като не може да ги отмине, без да наруши достоверността. Подбирайки техни „образци“ от най-различни слоеве на аржентинското общество, той ги е събрал на борда на трансатлантически параход, за да изпробва дали, поставени при критически обстоятелства, ще могат да преодолеят посредствеността си и да се осъществят като личности. Наистина, освен от произволния факт, че всички са притежатели на печеливши лотарийни билети, гарантиращи забавно презокеанско пътешествие, пасажерите на „Малкълм“ сякаш са обединени от своята незначителност. Сивата тоналност насища високопарните труизми на учителя по история Рестели и еснафските съждения на семейства Трехо, парвенюшката самонадеяност на док Гало Пориньо и любовните недоразумения на Лусио и Нора, също както и изпъстрените с всевъзможни културни реминисценции софизми на Паула и Раул, интелектуални сноби, които даже самоиронията не е в състояние да освободи от оковите на духовната сивота. Този разнороден персонаж е описан със завидно сатирично майсторство и макар романът, както сам авторът

подчертава, да не е замислен като критика на аржентинското общество, все пак социалната сатира присъствува в него съвсем осезателно.

Някои от героите се измъчват от духовното си несъвършенство и именно чувството на неудовлетвореност обуславя порива им към промяна. А забраненият достъп до кърмата на парахода поради епидемия, бунт или друга причина — това не става ясно, но ако все пак е нужно да задоволим празното си любопитство, кърмата е в същност празна — само засилва недоволството и угнетеността и се превръща в онова критическо обстоятелство — проверка и пробен камък — което ще покаже дали персонажите са в състояние да се осъществят като личности. Но повечето пасажери на „Малкълм“ побързват да се настанят удобно в лагера на конформизма, отсъждайки благоразумно, че и без кърма параходът си остава достатъчно просторен и предлага премного от онези удоволствия и облаги, които всъщност парализират всякакъв опит за себеизява. И само за неколцина презокеанското пътешествие се превръща в дълго и трудно пътуване към себе си, чийто символ е сложен лабиринт от стълби и коридори, водещи, през мрака на трюма към кърмата-табу.

Лабиринтът по начало е често срещан образ в творчеството на Кортасар. За първи път се появява в ранната му драматична поема „Кралете“ (1949), в която е преосмислен митът за Тезей и Минотавъра. Но това е още „архитектурна постройка“, а своеобразни лабиринти всъщност има в почти всички Кортасарови книги — изградени от преплитащи се улички, галерии, пасажи и дворове или пък в игрите. Играта у Кортасар често напомня, че е десакрализиран ритуал, но и подчертава Шилеровата мисъл, че „човек играе само тогава, когато е човек в точния смисъл на думата, и е напълно човек, само тогава, когато играе“. Сложен игров лабиринт е и споменатата „Игра на дама“ (1963), която първоначално авторът е смятал да озаглави „Мандала“, заимствувайки будисткия символ — кръг или център, изобразяващ етапите на едно духовно усъвършенствуване. Параходът в „Лотарията“ е също своеобразна мандала, чийто център — кърмата — се оказва в крайна сметка недостижим за всички пасажери, с изключение на един — Габриел Медрано. Родствен по дух на Кортасаровите герои максималисти и неприспособенци като Минотавъра от „Кралете“ или Джони Картър от „Преследвачът“, Медрано повече от всички други на парахода се чувства виновен за празния си живот, за дребните

подлости и инертността, а и повече от другите се стреми към скъсване с настоящето и към морално съвършенство.

Същността на изпитанието, през което трябва да премине всеки един от персонажите на „Лотарията“, за да постигне нравственото пречистване и да се осъществи като личност, се съдържа в бегла реминисценция из „Поема за стария моряк“ на английския поет Семюъл Колридж. В навечерието на трагичните събития, които ще се разиграят на борда на „Малкълм“, един от героите, Персио, се чувства необяснимо щастлив, сякаш нечия насапунисана ръка е метнала на рамото му мъртъв албатрос. В поемата на Колридж това е знак за вина и обричане: старият моряк трябва да изтърпи тежки мъки, за да постигне висшата мъдрост на битието. Медрано, Раул, Лопес и Атилио също са обречени на трудно изпитание и ако го издържат, ще прозрат смисъла на съществуването. Но единствено за Медрано изпитанието няма да се окаже напразно, единствен той ще достигне кърмата, за да разчисти сметките си с миналото, и само смъртта ще му попречи да поеме по нов път: защото търсенето на истинското „аз“ често се заплаща с разума или със самия живот. За останалите герои проверката ще завърши с провал и романът всъщност би могъл да се разглежда и като алегория на поражението на неосъществената личност.

Но „Лотарията“ все пак не е песимистична книга. На борда на „Малкълм“ пътува и Хорхе, едно дете, и именно у него е вложил Кортасар идеала и надеждите си за свободния и хармоничен човек на бъдещето. Тъкмо затова, когато се борят за живота на болния Хорхе, четиримата „бунтари“, които дотогава сякаш са водили някаква опасна игра, се борят преди всичко за бъдещия човек. „Той може би се е родил вече, но ти не го виждаш“ — си казва с носталгия и укор Персио, скромният коректор при Крафт, астролог, естет и поет по призвание, когото бихме могли да назовем „алтер его“ или лирическо „аз“ на писателя, ако сам той не ни е предупредил, че Персио е натоварен да даде една синтезирана картина на събитията, които стават на парахода. Персио не действа, а почти изключително размишлява и разговаря насаме. Мнозина критици, пък и читатели, намират твърде скучни и неоснователни дългите монолози на Персио, изпълнени с литературни и философски разсъждения или с поетични метафори, плод на естетизиращото му съзнание. Чрез тях като че ли и самият Кортасар

донякъде се освобождава от така типичната за мнозина латиноамерикански писатели енциклопедичност. В действителност монолозите на Персио не са нито скучни, нито немотивирани, а по-скоро в дисонанс с общото повествователно звучене и ако това е недостатък, писателят е съумял да го превъзмогне в следващите си творби. Защото „Лотарията“ е не само пътешествие на героите към личното осъществяване, но в същото време и пътешествие на автора към неговата писателска истина. Раздвоен между европейския рационализъм и латиноамериканската стихия, търсец решения в будизма, Кортасар на свой ред продължава да пътува към центъра на мандала, който не води до извънземни брегове, а в самото общество. „В края на краищата — заявява той — се чувствавам ужасно самотен и мисля, че това е добре. Не смятам западната цивилизация за надежден паспорт, а и духовно съм твърде далеч от будизма, на който също нямам доверие. Все повече губя вяра в самия себе си и съм доволен. А съмнението и търсенето са залог за бъдещи прозрения.“

Анна Златкова

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.